

PHÂN TÍCH VÀ CẢM NHẬN ĐOẠN TRÍCH UY-LÍT-XƠ TRỞ VỀ (TRÍCH SỬ THI Ô-ĐI-XÊ – SỬ THI HI LẠP)

1. Lập dàn ý phân tích đoạn trích Uy-lít-xơ trở về (trích Ô-đi-xê - sử thi Hi Lạp)

a. Mở bài:

- Giới thiệu tác giả Hô-me-rơ và sử thi Ô-đi-xê.
- Khái quát vị trí và nội dung đoạn trích Uy-lít-xơ trở về: Thuộc khúc ca thứ 23, kể lại cuộc gặp gỡ, sum họp đầy thử thách nhưng cũng vô cùng hạnh phúc của hai vợ chồng Uy-lít-xơ và Pê-nê-lốp.

b. Thân bài:

- Sự trở về của Uy-lít-xơ trong bộ dạng kẻ hành khất:
- + Lời thông báo và thuyết phục của nữ hầu Ơ-ri-clê:
 - Hí hửng, reo cười thông báo về sự xuất hiện của Uy-lít-xơ.
 - Thuyết phục nàng Pê-nê-lốp bằng bí mật vết sẹo ở chân Uy-lít-xơ.
 - Lấy tính mạng ra để đánh cược với Pê-nê-lốp.
- Niềm vui mừng của người đầy tớ trung thành khi thấy chủ nhân trở về.
- + Pê-nê-lốp:
 - Nửa tin nửa ngờ, cho rằng đó là một vị thần đã đến để giết bọn cầu hôn, còn Uy-lít-xơ đã chết.
 - Tỏ ra hoài nghi: Dù có sáng suốt đến đâu cũng không hiểu được hết ý định của thần linh bất tử.
- Pê-nê-lốp thận trọng trong từng suy nghĩ.
- Uy-lít-xơ trong bộ dạng kẻ hành khất:
- + Pê-nê-lốp:
 - Lòng phân vân: Không biết nên đứng xa hỏi chuyện hay lại gần ôm lấy chồng mà hôn, khi thì dăm dăm âu yếm nhìn chồng lúc lại không nhận ra chồng trong bộ quần áo rách mướp.
 - Ngồi lặng thinh trên ghế hồi lâu.
- Pê-nê-lốp rất thận trọng trong khi lòng cực kì xúc động.
- + Uy-lít-xơ: Chờ đợi xem người vợ cao quý sẽ nói gì với mình.
- Hồi hộp, mong chờ khoảnh khắc đoàn tụ.
- + Lời trách móc của Tê-lê-mác:
 - Ngay lập tức nhận cha.
 - Trách móc mẹ tàn nhẫn, độc ác.
 - Nghi ngờ sự sắt đá, cứng rắn của mẹ.
- Khát khao được đoàn tụ gia đình, trong sáng, hồn nhiên chưa hiểu hết được nỗi niềm sâu sa của mẹ.

+ Pê-nê-lốp:

- Thận trọng đáp lại lời con, bày tỏ sự kinh ngạc, phân vân của mình.
- Tin chắc về sự đoàn tụ của gia đình bằng những dấu hiệu riêng.

→ Nàng thận trọng và luôn có niềm tin về hạnh phúc, đoàn tụ.

+ Uy-lít-xơ:

- Mặc cảm về ngoại hình hiện tại: Hiện giờ cha còn bản thủ, rách rưới nên mẹ con khinh ta.
- Có niềm tin chắc chắn hai vợ chồng sẽ nhận ra nhau.

→ Uy-lít-xơ cao quý, nhấn nại.

- Thử thách và đoàn tụ:

+ Cuộc đấu trí giữa Uy-lít-xơ và Pê-nê-lốp.

+ Lời thử thách:

- Pê-nê-lốp ngầm ngỏ ý thử thách với Uy-lít-xơ qua lời nói với con: Cha mẹ sẽ nhận được nhau một cách dễ dàng bởi cha mẹ có những dấu hiệu riêng chỉ hai người biết.
- Uy-lít-xơ chấp nhận lời thử thách ấy: Nghe nàng nói vậy, Uy-lít-xơ cao quý và nhấn nại mỉm cười.

→ Sự tế nhị, khéo léo, thông minh của cả Uy-lít-xơ và Pê-nê-lốp.

+ Quá trình thử thách:

- Pê-nê-lốp: Sai người khiêng giường, bắt đầu thử thách.
- Uy-lít-xơ miêu tả tỉ mỉ, cặn kẽ chiếc giường, giải mã bí mật của nó, thuyết phục hoàn toàn Pê-nê-lốp.

→ Sự thông minh, khôn khéo của Pê-nê-lốp và sự nhạy bén của Uy-lít-xơ.

- Ý nghĩa biểu tượng của chiếc giường cưới:

+ Chứa đựng những bí mật, dấu hiệu riêng chỉ hai người biết.

+ Là phép thử để chứng minh thân phận vị khách và làm dịu đi kịch tính trong cảnh sum họp.

+ Gợi lại kỉ niệm tình yêu, hạnh phúc của hai người.

+ Biểu tượng của sự thủy chung trong tình nghĩa vợ chồng.

- Cảnh sum họp:

+ Pê-nê-lốp:

- Bủn rùn chân tay, nước mắt chan hòa, ôm lấy cổ chồng.
- Giải thích, phân trần với chồng về thái độ lạnh lùng của mình.
- Nàng nhìn chồng không chán mắt, ôm cổ chồng không nở buông rời.

+ Uy-lít-xơ:

- Ôm lấy người vợ thân yêu, thủy chung.

- Xúc động khóc nước mắt đầm dề.

→ Cảm sum họp vô cùng cảm động, thể hiện tình yêu chân thành, thủy chung, sâu nặng của vợ chồng Uy-lít-xơ.

- Nghệ thuật:

- + Miêu tả tâm lí nhân vật cụ thể, chi tiết qua hành động, ngôn ngữ.
- + Khắc họa những mâu thuẫn, xung đột.
- + Ngôn ngữ trong sáng, giọng kể chậm rãi.
- + Sử dụng các biện pháp nghệ thuật so sánh, đối lập.
- + Sử dụng các định ngữ: “Uy-lít-xơ cao quý”, “Pê-nê-lốp thận trọng” là cách dùng từ đặc trưng của thể loại sử thi.

c. Kết bài:

- Khái quát nội dung và nghệ thuật của đoạn trích.
- Mở rộng: Thông qua đoạn trích, khẳng định vẻ đẹp, trí tuệ của con người Hi Lạp cổ đại, làm rõ giá trị hạnh phúc gia đình thời kì ấy.

2. Phân tích đoạn trích Uy-lít-xơ trở về (trích Ô-đi-xê - sử thi Hi Lạp)

Đoạn trích Uy-lít-xơ trở về là đoạn trích trong một sử thi Hi Lạp rất nổi tiếng của Hô-me-rơ, thuộc khúc ca XVIII của Ô-đi-xê, một tác phẩm sử thi Hi Lạp nổi tiếng thế giới. Đoạn trích kể lại cuộc tái ngộ của vợ chồng Pê-nê-lốp và Uy-lít-xơ sau hai mươi năm cách biệt. Cuộc tái ngộ ấy đầy hạnh phúc nhưng trước khi được hưởng niềm vui, niềm hạnh phúc đoàn tụ họ đã trải qua nhiều thử thách gay go. Ta hãy thử cùng tìm hiểu đoạn trích của tác phẩm qua hai nhân vật chính của đoạn trích Pê-nê-lốp và Uy-lít-xơ.

Trong một thời gian dài xa cách đến tận hai mươi năm trời đằng đẵng, trải qua biết bao nhiêu thử thách, Uy-lít-xơ cũng trở về với quê hương yêu dấu. Nhưng lúc trở về cũng chính là lúc chàng phải đối diện với hơn 108 kẻ quyền quý đến cầu hôn vợ của chàng - Pê-nê-lốp với mục đích chiếm đoạt tài sản, bằng trí thông minh, chàng cùng con trai đã đánh đuổi được chúng. Trong bộ dạng của một người hành khất, Uy-lít-xơ đã trở về ngôi nhà của mình, mọi người trong gia đình đều rất vui, song chỉ có Pê-lê-lốp vẫn còn những nghi ngờ.

Uy-lít-xơ vừa trở về nhà đã xảy ra rất nhiều biến cố. Có thể thấy khi đối diện với người đàn ông mà nhũ mẫu ơ-ri-clê cho là Uy-lít-xơ, trái tim nhạy cảm của Pê-nê-lốp không còn có thể lặng yên được nữa. Mong muốn gặp chồng và nay gần như đã gặp chồng dù mới chỉ là linh cảm, trái tim tưởng như đã trở thành băng giá đã tan ra. Lần đầu tiên, nàng run rẩy, thiếu tự tin không làm chủ được bản thân mình. Trạng thái bất ổn ấy không chỉ diễn ra trong cái bối rối rất con người là "nàng không biết nên đứng xa xa hỏi chuyện người chồng yêu quý của mình hay nên lại gần, ôm lấy đầu, cầm lấy tay người mà hôn?", mà ngay từ lúc Pê-nê-lốp quyết định bước xuống cầu thang để giáp mặt với "người ấy". "Bây giờ ta hãy xuống nhà với Tê-lê-mác để xem xác chết của bọn cầu hôn và người giết chúng". Kết hợp với độc thoại nội tâm và đối thoại lấp lửng với người nhũ mẫu, trái tim cứng rắn của Pê-nê-lốp đã gần bước qua các ranh giới vô hình mà chính nàng đã phân chia rạch ròi từ trước. Nhưng đến lúc có thể bước qua, nàng lại ngập ngừng dừng lại. Lí trí giúp nàng tỉnh táo. Tỉnh táo để không rơi vào ngộ nhận ở phút cuối cùng. Pê-nê-lốp nói với con hay nói với lòng mình và cả Uy-lít-xơ nữa về sự nán ná dường như khó hiểu lúc này: "Nếu quả thật đây chính là Uy-lít-xơ, bây giờ đã trở về, thì con có thể tin chắc rằng thế nào cha con và mẹ cũng sẽ nhận được ra nhau một cách dễ dàng". Nàng cầu cứu vào sự thật, vào lí trí một lần cuối cùng trước khi hành động, trước khi quyết định, một quyết định quan trọng biết

dường nào. Trước khi có quyết định ấy, mâu thuẫn giữa tình cảm và lí trí làm cho Pê-nê-lốp ở vào một tình trạng tiến thoái lưỡng nan vừa khó có thể rời xa vừa không thể đến gần con người ấy. Cảm giác thân thiết một cách xa lạ này được phản chiếu vào đôi mắt, vào cái cửa sổ của tâm tư khi nàng ngồi yên mà trong lòng đang nổi sóng "khi thì đăm đăm âu yếm nhìn chồng, khi lại không nhận ra chồng dưới bộ áo quần rách mướp".

Trong đoạn trích có thể thấy rất rõ Uy-lít-xơ không phải là nhân vật chính, không giữ vai trò quyết định cho cuộc đoàn viên, nhân vật chính là Pê-nê-lốp. Mặc dù như Tê-lê-mác thừa nhận một cách tự hào: "xưa nay cha vẫn là người nổi tiếng khôn ngoan, không một kẻ phạm trần nào sánh kịp", nhưng trí tuệ ấy của Uy-lít-xơ thể hiện chủ yếu ở một không gian khác: không gian trận mạc và cuộc vượt biển mười năm trở lại quê hương. Còn trước những vấn đề phức tạp như bí mật của lòng người, Uy-lít-xơ còn khá ngây thơ. Chẳng thế mà việc diệt trừ 108 kẻ cầu hôn với chàng không khó, nhưng làm thế nào để mở được cánh cửa im ỉm đóng của tâm hồn Pê-nê-lốp, Uy-lít-xơ đã phải bó tay. Chỉ còn biết kiên nhẫn, đợi chờ, trách móc. Vai trò của Uy-lít-xơ rơi vào tình trạng bị động và phụ thuộc hoàn toàn. Trí tuệ của Uy-lít-xơ trong phạm vi giao tiếp, ứng xử với phụ nữ (dù người đó là vợ chàng) chẳng hơn gì Tê-lê-mác con chàng là mấy. Có đến hai câu trách móc giống nhau, Tê-lê-mác: "Mẹ ơi, mẹ thật tàn nhẫn và lòng mẹ độc ác quá chừng ! Sao mẹ lại ngồi xa cha con như thế, sao mẹ không đến bên cha, vồn vã hỏi han cha? Không, không một người đàn bà nào sát đá đến mức chồng đi biệt hai mươi năm nay, trải qua bao nỗi gian lao, bây giờ mới trở về xứ sở, mà lại có thể ngồi cách xa chồng như vậy. Nhưng mẹ thì bao giờ lòng dạ cũng rắn hơn cả đá".

Sự thật mà nói nhờ vào bản tính thật thà của Uy-lít-xơ (không biết dụng ý của Pê-nê-lốp) mà khi Pê-nê-lốp vừa nói đến việc di chuyển chiếc giường bí mật, Uy-lít-xơ đã quá đỗi ngạc nhiên. Đó chính là cái "giật mình" mà vợ chàng nóng lòng chờ đợi. Và kể sau đó, đoán chắc như đinh đóng cột ("nếu không có thần linh giúp đỡ thì dù là người tài giỏi nhất cũng khó lòng làm được việc này") nhất là cách tả như đếm của chàng (làm bằng cây gì, thiết kế tí mỉ ra sao,...) thì Pê-nê-lốp lại như người bắt được vàng. Gạt bỏ đi tất cả những yếu tố "ngoại đề" (thậm chí còn là lạc đề) của Uy-lít-xơ ngây thơ, Pê-nê-lốp đã thực sự nhận ra người chồng vô cùng yêu quý.

Ý đồ nghệ thuật của Hô-me-rơ chính là xây dựng nhân vật Uy-lít-xơ từ ngoại hình đến tính cách bên trong. Nó chẳng những không hạ thấp trí tuệ của chàng (trí tuệ ấy thể hiện ở một vùng không gian khác) mà còn tạo ra một thứ mặt bằng để từ đó sự thông minh sắc sảo của Pê-nê-lốp nổi bật hẳn lên. Trong một lát cắt ngang của tác phẩm, sứ mệnh nghệ thuật của Uy-lít-xơ đã hoàn thành một cách ngoài dự kiến. Kết hợp với các yếu tố nghệ thuật khác như cách dàn dựng cốt truyện, ngôn ngữ sử thi (ngôn ngữ trực tiếp và lời kể của người dẫn truyện), việc xây dựng nhân vật theo lối đa dạng hóa có tính khắc họa khá cao dù tác phẩm ra đời từ cái thời rất đổi xa xôi của lịch sử.

3. Cảm nhận đoạn trích Uy-lít-xơ trở về (trích Ô-đi-xê - sử thi Hi Lạp)

Nổi bật trong văn học Hi Lạp không thể không kể đến tác giả Hô-me-rơ là một nghệ sĩ mù người Hi Lạp, ông được xem là người sáng tạo hai sử thi nổi tiếng của đất nước Hi Lạp là "Ô-đi-xê" và "I-li-át". "Ô-đi-xê" là tác phẩm sử thi dài 12110 câu với 24 khúc ca, là câu chuyện kể về chàng Uy-lít-xơ với hành trình trở về quê hương, đồng thời tác phẩm còn dựng lên bức tranh hào hùng của những người dân Hi Lạp trong công cuộc chinh phục tự nhiên, mở rộng đất đai. Đặc biệt, đoạn trích "Uy-lít-xơ trở về" - đoạn trích nằm ở khúc ca thứ 23 là một trong số những trích đoạn đặc sắc của tác phẩm. Đọc "Uy-lít-xơ trở về" giúp chúng ta cảm nhận sâu sắc hơn về khung cảnh đoàn tụ của hai vợ chồng Uy-lít-xơ sau hai mươi năm xa cách cũng như vẻ đẹp trí tuệ, tài năng của chàng.

Sự trở về ngôi nhà thân thương của Uy-lít-xơ bằng tư cách là một người hành khất già danh, đây là lúc vị trí của Uy-lít-xơ đã thay đổi dưới cách nhìn của Pê-nê-lốp. Từ vai trò là người bạn của Uy-lít-xơ, người chia sẻ buồn vui với Pê-nê-lốp, Uy-lít-xơ đã xuất hiện như một đại diện cho sức mạnh. Việc diệt trừ một lúc 108 tên cầu hôn quấy đảo đã nâng vị trí một kẻ bình thường lên vị trí một người khác thường. Sự nâng cấp này làm cho Uy-lít-xơ gần với Uy-lít-xơ hơn. Nghĩa là khả năng trở thành Uy-lít-xơ thật của người hành khất mở ra một triển vọng lạc quan đối với người vợ chung thủy đợi chồng. Nhưng dù thế, khi người nhũ mẫu báo tin vui là Uy-lít-xơ đã trở về câu nói của Pê-nê-lốp không phải là thái độ "đồng thanh tương ứng". Trước sự phẫn khích của người nhũ mẫu trung thành, tận tụy, lời nói của nàng như gáo nước lạnh dội vào. Câu đối thoại của Pê-nê-lốp với người nhũ mẫu làm hiện lên một tâm trạng. Với Pê-nê-lốp, việc Uy-lít-xơ trở về là một mơ ước, nhưng mơ ước đó quá xa xôi, xa xôi như hai mươi năm cách biệt. Ngọn lửa ấy không phải không có lúc bùng lên. Chỉ cần nhắc đến nó là người nói đã xao xuyến bồi hồi: "Già cũng biết, nếu chàng trở về thì mọi người trong nhà, nhất là tôi và con trai chúng tôi sinh ra kia sẽ sung sướng xiết bao!". Nhưng giờ đây, do đã kìm nén nhiều năm, mơ ước ấy bị gạt sang một bên chỉ còn âm ỉ cháy. Thậm chí dấu vết còn lại của nó chỉ như một nhúm tro than bị thời gian sóng gió dập vùi. (Còn về phần Uy-lít-xơ thì ở nơi đất khách quê người, chàng cũng đã hết hi vọng trở lại đất A-cai, chính chàng cũng đã chết rồi). Mặc cảm ấy dẫn đến sự không dễ dàng thừa nhận là hết sức tự nhiên. Trả lời câu hỏi: Ai là người giết bọn cầu hôn, theo Pê-nê-lốp, chiến tích phi thường ấy thuộc về thần linh: "Đây là một vị thần đã giết bọn cầu hôn danh tiếng". Đoạn văn này mới diễn tả một tình cảm thật của nàng. Đó là sự sung sướng hả hê của người trút được gánh nặng, của một nạn nhân khi mắt thấy tai nghe sự trừng phạt thích đáng những kẻ tội đồ. Bao nhiêu hào hứng của nàng thuộc về phía ấy: "... một vị thần bất bình vì sự láo xược bất kham và những hành động nhuốc nhơ của chúng. Vì chúng chẳng kiêng nể một ai trên cõi đời này, dù là dân đen hay người quyền quý, hễ gặp chúng là bất cứ ai cũng bị chúng khinh miệt. Vì sự bất công điên rồ của chúng, nên chúng phải đền tội đấy thôi". Còn Uy-lít-xơ thật có phải là người ấy hay không, trong cách nghĩ của Pê-nê-lốp như có sự lảng tránh. Ngay cả lúc người nhũ mẫu già đưa ra một chứng cứ (vết sẹo trên bắp chân của Uy-lít-xơ do lợn lòi húc ngày xưa) cũng bị nàng gạt đi. Bởi trong ý nghĩa của Pê-nê-lốp người ta không thể tin vào bất cứ điều gì bởi tất cả là do thần linh sắp đặt: "Già ơi! Dù già sáng suốt đến đâu, già cũng không sao hiểu thấu những ý định huyền bí của thần linh bất tử".

Pê-nê-lốp đối với Uy-lít-xơ bằng một thái độ cứng rắn, Tê-lê-mác với lòng khao khát cháy bỏng gia đình sớm được đoàn tụ đã trách móc mẹ của mình. Tê-lê-mác trách mẹ "tàn nhẫn và lòng mẹ độc ác quá chừng" và "lòng dạ cũng rắn hơn cả đá". Trước những lời trách móc của con, Pê-nê-lốp vẫn rất mực thận trọng đáp lại với con rằng: "Lòng mẹ kinh ngạc quá chừng, mẹ không sao nói được một lời, mẹ không thể hỏi han cũng không thể nhìn thẳng mặt người. Nếu quả thật đây chính là Uy-lít-xơ, bây giờ đã trở về, thì con có thể tin chắc rằng thế nào cha con và mẹ cũng sẽ nhận được ra nhau một cách dễ dàng". Lời nói của Pê-nê-lốp đối với con cũng chính là những gì mà Pê-nê-lốp muốn nói với Uy-lít-xơ, đồng thời, lời nói ấy cũng chính là sự hé mở cho thử thách mà Pê-nê-lốp muốn Uy-lít-xơ thực hiện.

Khi nghe những lời nói từ người vợ của mình là Pê-nê-lốp thì Uy-lít-xơ có phần mặc cảm về bản thân mình nhưng đồng thời, qua lời nói của chàng với con cũng cho thấy chàng đồng ý chấp nhận thử thách của Pê-lê-lốp nhưng cũng có lời trách móc nàng "các thần trên núi Ô-lem-pơ ban cho nàng một trái tim sắt đá hơn ai hết trong đám đàn bà yếu đuối". Nói rồi, chàng bảo nhũ mẫu chuẩn bị cho chàng một cái giường để chàng nghỉ ngơi nhưng thực chất là để nói về cái giường - bí mật của hai vợ chồng chàng. Lúc đấy, Pê-lê-lốp sai nhũ mẫu khiêng giường ra cho Uy-lít-xơ, điều đó làm cho chàng hết sức ngạc nhiên. Và rồi,

chàng đã kể lại tường tận, tỉ mỉ từng chi tiết, từng đặc điểm một của chiếc giường. Và lúc này đây, Pê-lê-lốp không còn bất cứ điều gì để phải nghi ngờ, phân vân, do dự nữa, nàng "chạy ngay lại, nước mắt chan hòa, ôm lấy cổ chồng". Có lẽ, đó chính là giây phút hạnh phúc nhất của tất cả mọi người trong gia đình - niềm hạnh phúc của sự đợi chờ, của sự mong ngóng trong suốt hai mươi năm dài đằng đẵng. Đặc biệt, lời nói của Pê-nê-lốp sau khi nhận ra chồng mình đã giúp người đọc cảm nhận sâu sắc về vẻ đẹp tâm hồn, tài trí, thông minh sắc sảo của nàng.

Có thể thấy thành công của Hô-me-rơ trong việc xây dựng một sử thi đặc sắc ở nhiều mặt, tác giả đã rất thành công trong việc miêu tả tâm lí nhân vật; ông miêu tả tỉ mỉ, một cách chi tiết về cuộc sống của các nhân vật. Tình huống được ông dẫn dắt giàu kịch tính cùng với giọng văn chậm rãi đã mang đến cho người đọc hết bất ngờ này đến bất ngờ khác. Qua đoạn trích "Uy-lít-xơ trở về", diễn biến tâm trạng của Uy-lít-xơ vô cùng phức tạp, nhưng đến cuối cùng chàng vẫn được hạnh phúc đoàn tụ bên gia đình. Uy-lít-xơ là một nhân vật điển hình cho người đàn ông có khát vọng tìm hiểu chinh phục thế giới, là một người có ý chí, nghị lực, quyết tâm xây dựng và bảo vệ gia đình.